

СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

спец.

ВИПУСК

2019

ISSN 2413-64

Інститут держави і права ім. В.М. Корещького НАН України
Юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса
Шевченка

Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи
Всеукраїнська громадська організація «Асоціація українських правників»
Київський українсько-польський університет

Львівський університет бізнесу та права
Педагогічний університет ім. Комісії народної освіти в Кракові (Польща)
Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
Державний університет інфраструктури і технологій

СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА
науково-практичний журнал

---

*(Спецвипуск, присвячений 23-ій річниці ухвалення
Конституції України)*

ISSN 2413-6433

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

**ПРАВА ЛЮДИНИ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА:
РОЛЬ ОРГАНУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ»**

27 червня 2019 р.

Журнал опубліковано в рамках сприяння співпраці Конституційного
суду України та Організації з безпеки і співробітництва в Європі

м. Київ
2019

Суходольська А.А. ПИТАННЯ СВОБОДИ ПЕРЕМІЩЕННЯ У ПРОЦЕСІ ГАРМОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ІЗ ВИМОГАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇХ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ 46

Шевченко А.Є., Кудін С.В. ПРАВА ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР.....47

Шербанюк О. ПРАВА ЛЮДИНИ І НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ.....49

Турченко О.Г. ВІД БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ ДО БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....51

ВІД БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ ДО БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Турченко О.Г., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса

На прикінці ХХ - початку ХХІ ст. людство опинилося в транзитному стані: біполярний світопорядок зруйнований, однополярний - не відбувся, багатополарний - ще не склався. Загрози безпеці ускладнилися, набули нового змісту і глобальний масштаб. Трансформаційні процеси в системі міжнародних відносин призвели до виникнення нового комплексу проблем безпеки -загроз, викликів і ризиків нетрадиційного ряду, що відрізняються від традиційних, військово-стратегічних, загроз параметрами свого впливу на сучасні держави і транскордонним характером. Загрози, що виникають, все більш і більш детермінуються структурними примусами транснаціонального характеру. Відповідно, проблематика безпеки дедалі очевидніше входить до контексту взаємозв'язків між державною і транснаціональною сферами, що постійно посилюється. В свою чергу, ще в 1989 р. писали Дж. Пай і Р. Кохен: «Баланс між силовими теоріями і національною безпекою погано пристосований до аналізу проблем економічної і екологічної взаємозалежності. Безпека в традиційному трактуванні, ймовірно, не є принциповим питанням, з яким стикаються уряди».

Традиційно дефініція «безпеки» у довідково-енциклопедичній літературі тлумачиться як: стан, коли комусь або чомусь ніщо не загрожує[1]; стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішньої та внутрішньої загрози[2]. У науковій літературі - як: стан відсутності різного роду небезпек і загроз, здатних завдати неприйнятної шкоди (збитку) життєво важливим інтересам людини[3]; стан захищеності від суспільної небезпеки; фізичне виживання держави, захист її суверенітету і територіальної цілісності, здатність адекватно реагувати на будь-які реальні та потенційні загрози зовнішнього характеру[4]. Оцінки безпеки, якими володіє суб'єкт, тобто його знання, отримані ним або самостійно на основі досвіду і інтуїції, або спеціально виробляються на основі вивчення ситуації, в тому числі за допомогою фахівців, визначають його почуття безпеки (небезпеки), яке, в свою чергу, або спонукає суб'єкта до пошуку (розробки) шляхів підвищення безпеки, або ж дозволяє переключити його активність і ресурси на інші цілі.

На підставі проведених раніше досліджень можна стверджувати, що у сучасних умовах відбувається переорієнтація вектору безпеки, зокрема, основним змістом безпеки стає не стільки захист держави як основного актору міжнародних відносин, скільки захист людини і суспільства, основною стає проблема соціальної безпеки у широкому розумінні, проблема безпеки особи, окремих груп населення, суспільства загалом. Так, на думку основоположнику і першого президенту Римського клубу Ауреліо Печчеї, «якість людини», що входить до складної системи «природа - людина - суспільство - людство», є головним фактором виживання цивілізації.

Людська безпека в основному відрізняється тим, що в якості об'єкта аналізу у неї виступає не захист держави, а захист особистості, а також тим фактом, що загрози походять як ззовні, так і зсередини держав (урядовий крах слабких держав, пандемія, кліматичні зміни, бідність, поширення ядерної зброї, тероризм і т.д.).

При цьому виникає парадоксальна ситуація: суб'єктом безпеки стає людина, але основним гарантом такої безпеки залишається держава, яка в тому числі може застосовувати і примусові заходи для забезпечення людської безпеки (наприклад, в рамках гуманітарної інтервенції). З іншого боку, таке зміщення суб'єктів дозволяє об'єднати основні сфери і акторів безпеки, посилити координацію між ними.

Звідси, все більше держав, як правило, із груп G-8 і G-20, схильні тлумачити суверенітет держави не меншою мірою як обов'язок, а ніж право. Відповідно суверенітет держави повинен розглядатися як обов'язок у межах поширення її юрисдикції забезпечити основні

права і свободи людини[5], як міра відповідальності у внутрішньому плані за свій народ і кожного, за їх безпеку, у зовнішньому плані – за вирішення проблем, із якими зіткнулася світова спільнота, за міжнародний мир та безпеку[6], а сама держава - як суб'єкт, відповідальний за збереження надбань світової спільноти на її території.

Не можна у цьому контексті не згадати одну з теорій в межах мондіалістичних концепцій безпеки - теорію «демократичного світу», згідно з якою чим демократичніші держави, тим менше ймовірність того, що вони будуть воювати між собою[7]. Як зауважує Р.Дж. Румпель[8]: «Нам слід подужати злидні, розширити взаєморозуміння, насадити загальнолюдські цінності, сприяти змінам, децентралізувати уряд, загострити увагу на прагненні меншини до самовизначення, інституалізувати вирішення конфлікту тощо».

На сьогодні більшість авторів приходять до висновку, що при формуванні синтетичної концепції безпеки повинен бути здійснений принциповий вибір між концепціями, орієнтованими тільки на захист інтересів осіб, нації чи окремих держав, і концепціями цілеспрямованого впливу в інтересах нації, осіб і держави для найбільш повного задоволення їх потреб як цілісного організму.

Відповідно, представляється, що вибір концептуального підходу до забезпечення національної безпеки повинен проводитися, враховуючи, по-перше, контекст культурного та історичного розвитку суспільства і держави; по-друге, демократичні процеси в країні та світі; по-третє, розуміння загрози невирішеності глобальних проблем безпеки життєво важливим інтересам особи і суспільства; по-четверте, усвідомлення взаємозалежності національної і міжнародної безпеки, безпеки держави і безпеки людини.

Список використаних джерел

1. Сучасний тлумачний словник української мови : 60 000 слів / [За заг. ред. д-ра філолог. наук, проф. В. В. Дубічинського]. Х.: ВД «ШКОЛА», 2007. С.52; Новий тлумачний словник української мови : [у 3 т.] / [Уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко]. К. : Вид-во «Аконіт», 2003. Т. 1 : А-К. 2003. С.83.
2. Юридична енциклопедія : [в 6 т.] / [Редкол.: Ю. С. Шемшученко (гол. редкол.) та ін.]. К.: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 1 : А-Г. 1998. С.207.
3. Сапронов В. В. Безопасность жизнедеятельности: учебно-методическое пособие / В. В. Сапронов, Л. М. Власова, Е. С. Фрумкина; [Под общ. рук. Л.И. Шершнева]; Фонд национальной и международной безопасности, Москов. гос. ун-т культуры и искусств. М. : Изд-во «Русский журнал», 2004. С.27.
4. Артемов В. Ю. Законодавчі проблеми захисту інформації з обмеженим доступом в комп'ютерних мережах / В. Ю. Артемов, С. О. Климчук. *Науковий часопис Національного Педагогічного Університету імені М.П. Драгоманова: До 170-річного ювілею*. Серія 18: Економіка і право. 2006. Вип. 4. С. 115–125.
5. Буткевич В. Виклики міжнародному праву в умовах глобалізації світу. *Право України*. 2012. №3-4. С.25.
6. Турченко О.Г., Овчарова А.Г. Трансформація категорії «суверенитет» в умовах глобалізації. *Вісник Донецького національного суверенітету*. Серія В. Економіка і право. 2014. №2. С.126-129.
7. Кулагин ВМ. Гипотеза «демократического мира» в контексте альтернатив мирового развития. *Полис*. 2000. №1. С.26.
8. Rummel R. Power Kills: Democracy as a Method of Nonviolence. New Brunswick; L., 1997. P.1.